

Zašto nove upute za autore, izjava o autorstvu i sukob interesa, izjava o prijenosu prava na izdavača

Why the new guidelines for authors, a statement of authorship and conflict of interest, a statement on the transfer of copyright to the publisher

Višnja Vičić Hudorović

Glavna i odgovorna urednica Sestrinskoga glasnika - Nursing Journal
Editor-in-Chief of Nursing Journal

Ključne riječi: upute za autore • izjava o autorstvu • sukob interesa

Kratki naslov: Nove upute za autore

Key words: guidelines for authors • authorship statement form • conflict of interest

Running head: New guidelines for authors

Autor za korespondenciju/Corresponding author: Višnja Vičić Hudorović, mag. med. techn., PSE, Nursing School Vrapče, 10000 Zagreb, Bolnička cesta 32, Croatia • Tel: +385-1-34 83 662
Fax: +385-1-34 83 662 • E-mail: visnja.vicic-hudorovic@skole.hr

Za mlade istraživače početnike pisanje i uređivanje znanstveno-stručnih članaka za objavljivanje u međunarodnim znanstvenim časopisima težak je zadatak. Potrebno je imati znanja o točnim metodama znanstvene obrade raspoloživih dokaza, strukturiranju znanstvenog teksta, pravilnoj strukturi teksta i o uređivanju tablica i slika. Svaki članak rezultat je multidisciplinarnog i multi-autorskog rada koji podržavaju i/ili financiraju javne ili profesionalne institucije, farmaceutske industrije ili druge organizacije veoma zainteresirane za objavljivanje, distribuciju, arhiviranje i promicanje opisanih informacija. Istraživačke i akademske institucije u svijetu ocjenjuju stupanj kvalitete odabrane visokoškolske institucije prema kvantiteti publiciranih znanstvenih i stručnih članaka. Istodobno, broj publiciranih članaka važan je za određivanje scientometrijskih pokazatelja. S obzirom na kompleksnost znanstvenog pisanja, znanstvenici koji imaju potrebna znanja i vještine u publiciranju, u svom profesionalnom području, često prema mladim autorima nastupaju kao urednici časopisa te pri pisanju članaka znatno pomažu znanstvenicima-početnicima. Opisana vrsta pomoći posebice je važna u zemljama ne-engleskog govornog područja, gdje nastojanja nekolicine entuzijastičnih glavnih urednika specijalističkih znanstvenih časopisa mogu spriječiti višekratna odbijanja rukopisa mladih autora u međunarodnim časopisima te se materijalizirati u više desetaka publiciranih članaka poboljšanjem stupnja vještine pisanja i povećanjem izgleda za uvrštavanje domaćih časopisa u prestižne biomedicinske baze podataka [1, 2]. Mladi autori-znanstvenici postižu izvrsne rezultate kada rade u istraživačkim institucijama te im je omogućena suradnja s stručnjacima u statistici, urednicima časopisa i stručnjacima

u publiciranju. Znanstvene institucije kontinuirano istražuju stupanj kvalitete svojih znanstvenih odjela, organiziraju tečajevе trajne edukacije za svrhe pokretanja novih istraživanja i razvoja, kao i akademske tečajevе koji se bave problematikom širenja novih znanja. Nastavni planovi spomenutih tečajeva pokrivaju različite teme, od istraživanja dizajniranja znanstvenih i stručnih članaka, pravilnog pisanja znanstvenim engleskim jezikom, pisanja odgovora na recenzije, prijavljivanje članka uporabom tzv. „otvorenog pristupa“ i objavljivanjem etičkih načela u znanstvenom publiciranju [3, 4]. Iako se navedene vrste tečaja rijetko održavaju, a njihova učinkovitost još se procjenjuje procjena, važan je obim vjerojatnosti da će takvi tečajevi uskoro postati uvjet za pohađanje pred i post-diplomskih studija [5, 6]. Danas postoje mnoga međunarodno priznata udruženja koja publiciraju preporuke o uređivačkoj praksi, znanstvene časopise i organiziraju edukacijske sastanke o publiciranju [7]. Članstvo u takvim udruženjima omogućava povećanje kvalitete znanstvenog pisanja i uređivačkih vještina u uređivačkoj politici časopisa, te posljedično i povećanje kvalitete časopisa. Znanstveni časopisi prikazuju i opisuju linkove na svojim web-stranicama radi pristupa specijaliziranim udruženjima te istodobno opisuju status časopisa u svjetskoj zajednici znanstvenih urednika islijede međunarodne smjernice u publiciranju. Najprestižnije i najutjecajnije udruženje urednika jest Međunarodni odbor urednika medicinskih časopisa [engl. International Comitee of Medical Journal Editors - **ICMJE**, izvorno Vancouver Group], s članstvom koje je ograničeno na male skupine najutjecajnijih stručnjaka u publiciranju koji predstavljaju časopise kao što su New England Journal of Medicine, Lancet i sl. Već desetljećima

ICMJE opisuje rezultate istraživanja o pisanju u znanosti i uređivačkim politikama časopisa u svijetu te opisuje smjernice i preporuke strategija publiciranja koje su prihvatljive za većinu biomedicinskih časopisa. Jedinствена структура biomedicinskih članaka, uvriježeno poznata kao uvod, metode, rezultati i rasprava [engl. Introduction, Materials, Results And Discussion - **IMRAD**], obvezna registracija kliničkih ispitivanja u priznate registre, obrazac o postojanju sukoba interesa i obrazac o ispunjavanju kriterija autorstva rezultat su preporuka i smjernica izrađenih u ICMJE-u. 2013. godine ICMJE dopunio je tri osnovna kriterija i dodao četvrti kriterij za autorstvo, a to je odgovornost svih autora za integritet cijelog rukopisa [8]. Dopuna kriterija o autorstvu jedan je od dodatnih pokušaja glavnih urednika u rješavanju problema neprimjerenog autorstva, koji desetljećima utječe na istraživačku produktivnost [9]. Danas je u stalnom porastu broj časopisa koji se pridržavaju preporuka o etičkim standardima u uređivanju i publiciranju znanstvenih članaka. Metoda "pokušaja i pogrešaka" koja je dominirala u znanstvenom publiciranju posljednja tri desetljeća, danas je relikv prošlosti. Kritična masa znanstvenih dokaza potrebna za poboljšanje kvalitete uređivačke prakse stalno se povećava te danas znatno raste publiciranje znanstvenih rukopisa koji su utemeljeni na dokazima [10]. Danas glavni urednici znanstvenih časopisa upotrebljavaju digitalne alate za pretraživanje stupnja kvalitete i produktivnosti znatnog broja časopisa. Međutim, velik broj znanstvenih časopisa razvrstan je u nekoliko kategorija, i to prema ocjenjivanju za to specijaliziranih baza podataka [SCImago Journal & Country Rank i časopisa (JCR) Thomson Reuters]. U navedenim bazama časopisi su razvrstani prema učinjenim analizama, a prema broju citata iz Scopus i Web of Science (WoS) baza podataka. Primjerice, najveći broj relevantnih znanstvenih časopisa [157] nalazi se u kategoriji komunikacija SCImago baze podataka, i to: časopis naslova *European Science Editing* nalazi se na 81. Mjestu, s brojem citata u posljednje dvije godine: 2 po dokumentu, od 0,33. Izvorni znanstveni i pregledni članci, kao i stručna mišljenja, uvelike su važni za urednike znanstvenih časopisa, čija je osnovna tematika publiciranje problematike iz biomedicinske etike, informatike, ali i za specijalizirane časopise bioloških i kliničkih kategorija. Opisani pristup prioriteta u publiciranju sprječava preveliku kumulaciju članaka o istoj temi u jednoj značajnoj kategoriji i otežava pravilno indeksiranje i analiziranje citabilnosti, ali, s druge strane, to omogućava važnost pravilnog pismenog znanstvenog komuniciranja, recenziranja, uređivanja i bibliometrijske analiza radi određivanja kvalitete časopisa. Kao odraz opisanog trenda, Američko društvo za biologiju stanice [engl. American Society for Cell Biology] pokrenulo je raspravu o ocjenjivanju istraživanja i analize citata časopisa koji publiciraju članke o problematici stanične biologije. Zaključci učinjene rasprave publicirani su poslije godišnje skupštine društva održane 2012. godine. Ovo je uzrokovalo publiciranje jednog od glavnih strateških dokumenata za istraživače, njihove institucije, potencijalne financijere, izdavače i urednike [engl. San Francisco Declaration on Research Assessment (DORA)] [11]. Deklaraciji je cilj izbalansirati utjecaj časopisa koji imaju veliku vrijednosti faktora odziva [engl. Impact Factor-**IF**] i kvalitetu znanstvenih radova koji nisu publicirani u časopisima s 'impresivnim' bibliometrijskim pokazateljima, ali

imaju veliku vrijednost za znanstvenu zajednicu. Važno je napomenuti da su neke od ključnih točaka Deklaracije ranije opisane u priopćenjima Europske udruge urednika znanstvenih časopisa [engl. European Association of Scientific Editors - EASE] [12]. Spomenutu organizaciju čini relativno mala skupina znanstvenih urednika, koji prema zaključcima provedene rasprave upućuju na neprimjerenost korištenje utjecaja čimbenika faktora odziva za ocjenjivanje znanstvene kvalitete individualnih istraživača, ali i znanstvenih časopisa [13]. Ova izjava namijenjena je „liječniku“ globalne „opsjednutosti“ čimbenicima kao što je faktor odziva za ocjenjivanje kvalitete znanstvene produktivnosti. Još jedan globalni trend, kojemu je cilj poboljšati stupanj svijesti istraživača o najboljoj politici uređivanja i publiciranja u svakodnevnoj praksi, jest stvaranje i opisivanje svakog dijela procesa uređivanja, objavljivanja i Bibliometrijskih analiza i prezentiranja dobivenih rezultata na velikim stručnim skupovima. Ovakav trend pomiče uporabu vrijednosti dobivenih rezultata za poboljšanje kvalitete publiciranja, posebice u kliničkoj medicini [14]. Novi trendovi u uređivačkoj politici ne predstavljaju nikakav dodatni financijski teret za nove autore i/ili čitateljstvo, jer su svi izravni i neizravni troškovi istovjetni unutar postojećih znanstvenih proračuna. Nadalje, danas izdavačke kuće trebaju dobiti licencije kao što su one od Creative Commonsa [CC-BY ili CC-BY-NC], koje omogućuju čitateljima da slobodno distribuiraju, ponovno koriste, nadograđuju ili skraćuju svoj prvobitni rukopis, i to za komercijalne ili ne-komercijalne svrhe. Opisana, nova izdavačka politika ima značajnu prednost koja daje mogućnost oblikovanja tzv. koncepta otvorenog pristupa. To ne ostavlja mjesta nekvalitetnim „open access“ časopisima čija je osnovna svrha postojanja da naplate usluge publiciranja od autora bez dodatnih i potrebnih ulaganja u povećanje kvalitete rada uredništva, digitalizacije, provođenja odgovarajućeg recenzentskog procesa, pravilnog indeksiranja i trajnog poboljšanja kvalitete te stvaranje arhive publiciranih sveščića. Sestrinski glasnik/Nursing Journal omogućuje autorima publiciranje članaka na temelju pretplate, i to autorima koji nemaju sredstava za provođenje istraživanja i ne žele plaćati troškove izrade rukopisa iz osobnih izvora. Međutim, ovaj model omogućuje samo odgodu slobodnog pristupa člancima koji su prihvaćeni za publiciranje i povećanje obima članaka za publiciranje [nakon 12 mjeseci od dana prihvaćanja]. U budućnosti jedan od važnih odgovora mora objasniti hoće li „open-access“ pristup povećati citiranost publiciranih članaka te utjecati na poboljšanje kvalitete znanstvenog publiciranja autora i posljedično utjecati na podizanje kvalitete časopisa. Rezultati do danas učinjenih preliminarnih studija koje uspoređuju citiranost članaka publiciranih prema modelu pretplate i otvorenog pristupa, ne iznalaze znatne razlike u broju citata, što i ne začuđuje s obzirom na činjenicu da se znanstveni ugled i kvaliteta časopisa danas ocjenjuju, a i u budućnosti će se ocjenjivati uporabom uvriježenih bibliometrijskih parametara [15]. U zaključku, uređivanje znanstvenih časopisa postaje sve složeniji proces, posebice za specijalizirana stručna područja. Autori i urednici danas se suočavaju s znatnim, ali potrebnim promjenama cijelog uređivačkog i izdavačkog procesa. Nadalje, danas je u uređivačkom procesu potrebno kontinuirano usvajanje novih znanja o uporabi novih digitalnih tehnologija koje olakšavaju proces uređivač-

ke politike, ali istodobno omogućuju izradu obveznih sistemskih istraživanja koja opisuju problematiku objavljivanja, distribucije i arhiviranja članaka [16], a čije rezultate članovi uredništva redovito moraju prezentirati međunarodnoj znanstvenoj zajednici. U slučaju nepoznavanja opisanih činjenica, časopis ostaje na tzv. „znanstvenoj periferiji“, ne zadovoljava osnovne standarde međunarodnih organizacija urednika znanstvenih časopisa, smanjuje se komunikacija između stručnjaka različitih znanstvenih specijalnosti te se posljedično smanjuje kvaliteta članaka i časopisa. Od ovog broja časopis *Sestrinski glasnik/Nursing Journal*, a zbog potrebe prilagodbe novim trendovima, uvodi u uređivački postupak dokumente koje autori trebaju proučiti, poštovati opisane smjernice za izradu i prijavljivanje rukopisa, odgovoriti na zahtjeve opisa o autorstvu i etičkih problema u publiciranju. Sve spomenuto dostupno je na službenoj stranici Hrvatske udruge medicinskih sestara.

Literatura/References

- [1] Matarese V. Multiple rejections: role of the writing process. *Lancet* 2011;378:1296.
- [2] Shashok K, Handjani F. Enhancing the Quality of Research Publication: AuthorAID in the Eastern Mediterranean. *J Tehran Heart Cent* 2010;5:169–171.
- [3] Kojima T, Barroga E, Yashiro T, Yoshioka T, Patrick Barron J. Combined workshops on medical writing and publication ethics for Japanese postgraduate students and faculty members. *Med Writ* 2013;22:10–12.
- [4] Barroga EF. Cascading peer review for open-access publishing. *Eur Sci Ed* 2013;39:90–91.
- [5] Marušić A, Marušić M. Can small journals provide leadership?. *Lancet* 2012;379:1361–1363.
- [6] Marsh J. Education, education, education. *Eur Sci Ed* 2013;39:86.
- [7] Gasparyan AY. Familiarizing with science editors' associations. *Croat Med J* 2011;52:735–739.
- [8] Stephenson J. ICMJE: All authors of medical journal articles have "responsibility to stand by the integrity of the entire work". *JAMA* 2013;310:1216.
- [9] Gasparyan AY. Authorship and contributorship in scholarly journals. *J Korean Med Sci* 2013;28:801–802.
- [10] Habibzadeh F, Yadollahie M. Evidence-based journalism. *Croat Med J* 2011;52:212–213.
- [11] Cagan R. The San Francisco Declaration on Research Assessment. *Dis Model Mech* 2013;6:869–870.
- [12] EASE statement on inappropriate use of impact factors. *Eur Sci Ed* 2007;33:99–100.
- [13] Polderman AKS. Keep your hands off our impact factor. *Eur Sci Ed* 2007;33:98.
- [14] Gasparyan AY. Combining science editors' and clinicians' efforts to advance writing and editing skills. *Eur Sci Ed* 2011;37:102–103.
- [15] Gasparyan AY, Ayvazyan L, Kitaz GD. Open access: changing global science publishing. *Croat Med J* 2013;54:403–406.
- [16] Chi Y. Global trends in medical journal publishing. *J Korean Med Sci* 2013;28:1120–1121.